

Іван БОНДАРЕВ

Таємниці Діброви

ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
«ЛІЛЕЯ-НВ» 2019

УДК 433.81 (477.86-21) (091)

Б 81

Це книжка про найбільшу споруду міста часів Австро-Угорської імперії. А ще про потужну в'язницю, з якої неможливо було втекти (теоретично). А ще про концтабір, який більше нагадував санаторій. Також тут ідеться про відважних льотчиків і не менш відважних авіатехніків. Усе це об'єднує одна адреса – вулиця Чорновола, 119а.

У виданні використано ілюстративні матеріали
Зеновія Жеребецького, Олега Гречаника, Володимира Шулепіна,
Максима Дутчака, Жанни Комар, Романа Діди, Юрія Копельціва,
Сергія Петрицького, Валентина Матюшенка, Миколи Головенського
та Ігоря Гудзя

© Бондарев І., 2019

© Видавництво «Лілея-НВ», 2019

ISBN 978-966-668-498-4 (№ 45)

978-966-668-149-5 (серія «Мое місто»)

ПРО СИДІННЯ І ВТЕЧУ ДО СВОБОДИ

*Ох! Я ще тут, в тюрмі-норі?
О мури прókляті сирі!
Й.-В. Гете. Фауст*

Парадоксально, але для того, щоб щасливо вийти з ув'язнення, треба спочатку мати нещастя туди потрапити. Відколи існує людська цивілізація, відтоді й маємо різновиди покарання, зокрема й сидіння в цюпі. Тема сидіння за ґратами, в арешті, криміналі, ґарнізоні, в'язниці – вічний і непроминальний сюжет світової й української літератури, різних мистецтв (малярства, театру, кінематографа), національної культури в цілому.

До того ж, кожне порядне місто, перефразовуючи Тараса Прохаська, мусить мати хоча б маленьку, але таки в'язничку. Так, про запас. Часи ж завжди непевні. А найкраще в ідеальному місті було б мати все одразу під рукою: з одного боку тюрму, з другого – шпиталь, а посередині цього трикутника – храм. Останній пообіцяв би, що сприятиме і засудженим, і хворим, отримавши таким способом вічну роботу. Бо ж робітників таки замало. Ну, але ж не всім містам так щастить!

А що тюрми ще й мають «привабливі» назви, як-от львівські Бригідки (переобладний колишній римо-католицький монастир ордену Святої Бриґіди), турецька Діярбакира, венесуельська Ла Сабанета, американська Флоренс, сирійська Тадмор, таїландська Банґкванґ, венесуельська Ель-Родео чи руандійська Гитарама, варто замислитися, чому в нашому місті в'язниця мала таку милу вухові назву – «Діброва».

Не для багатьох сидіння в тюрмі було найкращою нагородою. Але не для Гашекового бравого вояка Швейка: *«Вони сиділи в ґарнізоні (ґарнізонній тюрмі. – І. М.) за крадіжки або шахрайство. Ідеалісти і неідеалісти. Люди, які вважали військову службу джерелом особистих прибутків, різні там військові бухгалтери, тиллові і фронтові старшини, що чинили всілякі ошуканства з провіантом і жовнірською платнею, а крім них, дрібні злодії, у тисячу разів чесніші за тих харцизників, які їх*

сюди засадили. [...] Окремо слід назвати політичних в'язнів. З них 80 відсотків було зовсім невинних, а з цих знову-таки 99 відсотків – засуджували».

Не знати, яким зі Швейкового погляду відсотком були політичні і не дуже в'язні станицлавівської Діброви. Вона ж бо уміє й далі приховувати у своїх мурах таємниці, незважаючи на те, що своє первісне призначення давно втратила. Чи на добре, чи на зле, мені невідомо. Але ж той факт, що в ній карався, але не каюся найвідоміший український політичний в'язень початку минулого сторіччя Мирослав Січинський, лише додає Дібровиній історії присмаку. Адже був він таким собі «галицьким» Джуліаном Ассанжем (щоправда, цей ні в кого не стріляв), бо правда про нього, його персональний акт убивства 12 квітня 1908 р. намісника А. Потоцького, принесла йому свободу. Нехай і у формі втечі, про яку теж уважний читач дізнається вже скоро. Пригадуються тут мені як історикові слова лідера польських ендеків (національних демократів) Романа Дмовського: *«Вбивство ворога нації не тільки не гріх, але навіть обов'язок»*. Саме ці рядки цитував під час судового засідання М. Січинський, пояснюючи мотиви свого вчинку (безпосереднім сигналом до вбивства А. Потоцького стала насильницька смерть українця Марка Каганця у Коропці (тодішнього Бучацького повіту), якого смертельно поранили багнетом жандарми, коли той агітував на правиборах до Галицького краєвого сейму). Однак залишмо вивчення причин і з'ясування обставин цього вчинку історикам.

Завдання ж істориків і краєзнавців нинішніх – розповісти про Діброву, її сумні та кумедні історії, описавши таким чином повсякдення ще однієї історичної будівлі нашого міста. Звісно, що це не та вже Діброва, що колись, та й Станиславова вже давненько немає. Є нове місто з Франковим ім'ям, і є пам'ять про міські будівлі, історію яких мусимо берегти для наших сучасників і нащадків. Нова книжечка з серії «Моє місто», що її написав знаний містознавець Іван Бондарев, лише сприятиме цьому.

Іван Монолатій